

vagy a történelem köréből. Ezután körülbelül $\frac{1}{2}$ 12 óraker veszi kezdetét a csoportonkénti tanítás a külön erre a célra épült kisebb tantermekben. Itt d. u. 2 óráig van foglalkozás, mialatt számtant, mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, földrajzi ismereteket, egészségtant és kézügyességet tanítanak. D. u. 2 óraker van az ebéd és utána szünetel a tanítás. $\frac{1}{4}$ óraker gyülekeznek a hallgatók a tornateremben, ahol mintegy $\frac{3}{4}$ óra hosszúra az éneklésben gyakorolják magukat. 4—6-ig a nők tornásznak. Ezalatt a férfiak nyelvi előadásokat hallgatnak. 6—7-ig az összes férfi és női hallgatók részére a történelem köréből tartanak előadást. A nap munkáját este 7 óra után ájtatossággal fejezik be, melyet vacsora követ. Ezután mindenki könyveivel foglalatostodik a lefekvés idejéig.

Ebből a munkamenetből is látszik, hogy a népfőiskolák milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak a történelemnek. Az északer országok ugyanis igen helyesen azt tartják, hogy minden humánus képzésnek a történelem a legfontosabb és leghálásabb tárgya; meg aztán ebben igen jól érvényesül az előadó művészete is. A népfőiskoláknak a célja a lélek gazdagságának növelése, nem pedig az emlékezőtehetség fejlesztése és az értelem formális képzése. Ezekre vajmi keveset adnak. Az egész oktatás alapja a történelem. Még a számtant és fizikát is történeti alapon tárgyalják. És e tudományoknak mai eredményein kívül a történeti fejlődését korok szerint is előadják.

A népfőiskoláknak eme részletcélkitűzések végrehajtásán kívül egyéb általános nemzeti hivatásuk is van, és pedig az, hogy a hallgatóságban ezen keresztül a lakosságban, a széles néprétegekben a nemzeti érzést minél mélyebbé, átfogóbbá, erősebbé és ellentállóbbá tegyék a külső beolvasztó hatásokkal szemben.

Ebből a kis vázlatból is megállapíthatjuk, hogy a népfőiskolák az északer országok közéletében igen jelentős és nélkülözhetetlen intézmények.

Szabó Miklós

A NÉPHAGYOMÁNYOK FELHASZNÁLÁSA A NÉPMŰVELÉSSEN

Mindazok, akik a nép életével, a nép kultúrájával foglalkoznak, egyöntetűen, szinte ugyanazokkal a szavakkal állapítják meg, hogy a népi kultúra bomlásban van. A nép fiai is érzik ezt: „megváltozott a világ” — mondogatják. Valami kikezdte a népi, szervesen egységes kultúra struktúráját. Látják a fölöttük elhelyezkedő, „magasabb” társadalmi osztályok életét, kultúráját, és ezt minden vonatkozásban magasabbrendűnek tartják a magukénál.

Ez a felfedezés arra készteni őket, hogy kinyujtsák kezüket ez után a magasabbnak ismert kultúra után. Ennek a törekvésnek első gesztusa, hogy lenézett hagyományait elhagyják. Életüket szabályozó hagyományaik szövevénye helyén ür támad, amit meg akarnak tölteni valamivel, és legtöbbször csak sekélyes értékekkel tudják megtölteni.

De ez a bomlás a műveltség terjedésének elkerülhetetlen következménye: *természetes életjelenség*. Ennek a folyamatnak a megállítása, a népnek primitív állapotába való visszazorítása életellenes törekvés: hiába-

való, megoldhatatlan és nem is kívánatos. Ezt a folyamatot nem megakadályoznunk, hanem helyesen irányítanunk kell.

A népi és a magasabb kultúra közt talán az a legnagyobb különbség, hogy a népi kultúra *kollektív* jellegű, a magasabb kultúra *individuális*. A csorbítatlan néphagyomány iratlan törvényekkel szabályozza az egyén minden ténykedését. A nép művészi megnyilvánulásait pedig valami kollektív ízlés szabályozza. Így alkot a nép remekműveket, mert termékeit igen sok ember ízlése alakítja, formálja. De ha az egyed kilép ebből a körből, akkor zavart és tájékozatlan. Nincs kritikája, sem bátorsága ahhoz, hogy a „magasabbrendű“-vel szemben állást foglaljon. És mégis elhagyja ezt a számára biztonságos talajt, mert a maga lábán akar járni. Joggal alacsonyabbrendűnek érzi a nép közösségi kultúráját, és magasabb, egyéni kultúrát kíván. De kritika híján talmi értékek rabja lesz. Ezt figyelhetjük meg az esetleg még falun élő, de a falutól elszakadt embereknél, de még sokkal inkább a városba szakadt félművelteknél. Tehát ezt az átalakulást befolyásolnunk kell és a népnevelés útján helyes irányba kell terelnünk.

Így válik a népművelés szerves részévé annak a nemzeti kultúrmunkának, amely a Kelet-Nyugat szintéziseként már régi törekvése szellemi életünknek. Ezt a törekvést a legáltalánosabb közhellyel így szoktuk kifejezni: „úgy legyünk európaiak, hogy magyarok maradhassunk“.

Ennek a fölismerése eredményezte azt, hogy magyar sajtóságainkat vittük bele irodalomba, zenébe, grafikába egyaránt. Csak így válhatott kultúránk az európai kultúra önálló egyedévé és annak méltó tagjává. Mindenik művészeti ág sokat merített a nép művészetéből és mind mai napig az is a táplálója. És tudományunk is azzal válhatik nemzetivé, ha ezeknek a sajtóságoknak a megfigyelésére törekszik és eredményeivel ezt a kultúrmunkát befolyásolja és irányítja. Mindennek az összessége a tulajdonképeni magyar kultúra. A nép primitív kultúrája és a legmagasabb magyar szellemi kultúra a legbensőbb egységben vannak.

De erről nem vehet tudomást a népi életformából tájékozatlanul kilépő paraszt, mert azok a rétegek, amelyekkel a nép közvetlenül érintkezik, maguk sem részesei ennek a magasabb kultúrának.

De a népnevelést erre kell alapoznunk. Irányítanunk kell az átalakulás folyamatát. Az a kultúra, amit a nép el akar hagyni, és amit mi helyette adni üdvösnek és helyesnek tartunk, lényegében azonos. Tehát nem a nép kultúráját, hanem kultúrájával szemben való állásfoglalását kell megváltoztatnunk. Fel kell előtte tárnunk a népi kultúra nagy értékeit: elég bizonyíték kiválósága mellett az, hogy alkalmas volt egy magas kultúra feltáplálására. A nép meglevő hagyományait, azt, amit eddig a népi kollektivitás keretében őrizett meg, most individuális alapon, tudatosan, szelektálva teszi magáévá, mert meg van győződve annak értékéről. Nem kell megvárnunk a hagyományok kipusztulását, még kevésbbé kell azokat irtanunk. Ha meg is rendült a népi kultúra építménye, nemzedékek halnának meg ajtaja előtt, ha meg akarnák várni teljes kipusztulását. A kiirtására irányuló küzdelem meddő és — amennyiben eredményes — értékromboló munka.

Ha sikerrel járna is ez a törekvés, sokkal nehezebb volna az építés munkája a hagyományok kiirtása után keletkezett légüres térben. Tehát örömmel kell felhasználnunk meglevő hagyományait, amihez kapcsolódni, amire építeni lehet. Magatartásának kívánt megváltoztatására is éppen a

legjobban kínálkozó alkalom a néphagyományok átértékelése. Ez annál könnyebben megoldható, mert a nép szívesen veszi mindazt, amiben önmagáról van szó.

Nemcsak a Viharsarkot és a Néma forradalmat olvassa szívesen a nép, hanem mindazt, ami vele foglalkozik. Egy helyütt parasztemberek tulajdonában megtaláltam Gönczi Ferencnek Göcsej és Hetés vidékéről szóló könyvét, amit a parasztek szeretve dédelgettek, és a használattól már egészen elnyűtt volt a könyv, pedig valamikor újonnan vették gazdáik. Egy másik parasztember családtörténetet írt és leirogatta magának a környékről szóló mondákat.

Másrészt a beszivárgó talmi értékek mellett még mindenütt megtalálható a nép régi szellemi hagyományainak valamilyen formája. Ezt bizonyítja a nem éppen „néprajzi sziget”-nek kikiáltott vegyesnemzetiségű tolna-baranyai vidéken (a dombóvári és hegyháti járásban) végzett néprajzi gyűjtésem.¹ Sőt még egy kőbányai gyártelep munkásai közt végzett ilyen irányú kutatásaim is bizonyos eredményekkel jártak. Betyártörténeteket, betyárballadákat, anekdótákat stb. találtam. Eleven érdeklődést észleltem a mese iránt. Nemcsak a kisgyermekek szeretik a mesét, hanem az asszonyoknak a Népgondozóban tartott vasárnapi összejövetelein is szerepel a mesemondás. Egy idősebb pesti hölgy szokott nekik mesélni; az asszonyok szívesen hallgatják, és otthon elmondják gyermekeiknek a hallott meséket.

Buday György egyik tanulmányában² a népnevelés kérdésével foglalkozik. Azt fejti ki ebben a tanulmányában, hogy helyesen szerkesztett népkönyvekkel kell a népet az olvasás szeretetére ránevelnünk. Ha megszereti az olvasást, akkor a magasabb műveltség részesévé tehetjük és ránevelhetjük a szakkönyvek olvasására is.

Tehát ilyen néphagyományokkal, népmesékkal, népdalokkal foglalkozó munkák kezdhetnék meg ezt a népkönyvsorozatot. A helyi hagyományokat könnyen értékesíteni lehetne a kapcsolatok megteremtésére. A legtávolabbi, szinte elérhetetlennek látszó cél, hogy a parasztember Tamási Áron könyveit, Kodály zenéjét szeresse és élvezze.

Magasabb szempontú, szelektáló néphagyománykultusszal magasabbra emelhetjük a nép kultúráját, anélkül, hogy meg kellene válnia hagyományaitól. Hiszen ezen a módon a legmagasabb kultúra részesévé válhatik akárki, anélkül, hogy a népi kultúra lényegétől, a mindenkori magyar kultúra éltető elemétől el kellene szakadnia.

De a népnevelésnek a városban is vannak feladatai; a helyes nevelés lényege itt is ugyanaz. Itt is építhetünk a falutól nemrég elszakadtaknak még meglevő népi hagyományain. Ezzel talán azt is elérhetjük, hogy a városi félművelt altisztai stb. réteg nem zárkozhatik el oly mereven falun maradt paraszt rokonságától. Így talán az a veszteség, ami a falut éri azáltal, hogy ezek a városokba tódulnak, nem lesz egyben a nemzet veresége is. Kultúra és nemzeti kultúra szempontjából amúgyis ez a legértéktelebb réteg.³ Elszakítja magát a falutól, és viszonylagos jóléténél

¹ Eredményeit l. Ethnographia, 1939. I.

² *A népkönyv*. Válasz, 1936.

³ Más szempontból: a falusiak és a „kaputosok” nemzeti összefüggése, társadalmi áthidalása tekintetében annál értékesebb. Többet kellene vele foglalkozni, jobban megbecsülni.

fogva a magasabb életforma külsőségeinek az utánczója lesz: legsilányabb és legszánandóbb sznob. Ezeket is meg kell mentenünk az igazi kultúra és a nemzeti kultúra számára. Így lelkileg ismét találkozhatnak azokkal, akik-től elszakadtak, és akiktől teljesen el akarnak szakadni.

A városi proletárság lelki élete még sivárabb; még ilyen külsőségekkel sem tudják magukat vigasztalni, műveltségük nagy hiányait takargatni.

Az előkelőbb polgári rétegeknek pedig a magasabb művelődés fórumai adnák meg ugyanezt a kultúrát. Talán még ennek a rétegnek a kulturális helyzete a legvigasztalóbb ebből a szempontból is: elitjének számos tagja állott ennek az új törekvésnek a zászlóvivői közé.

Banó István

KÖZSÉGSZERETET — KÖZÖSSÉGSZERETET¹

Annak, aki megszokta a világot úgy szemlélni, hogy az birtoka határánál nem terjed túl, nehéz megmagyarázni, mi az: egy nemzet jó polgárának lenni. Előbb az elemi iskoláját kell kijárni a polgárságnak és ez az elemi iskola a saját községünkben van, itt kell mindennap gyakorolnia azt, hogy községének jó polgára legyen, hogy megérezze, mit kíván a község jóléte, fejlődése, mit kellene tenni kivétel nélkül a község minden lakosának, hogy községe a fejlődés útjára térjen.

Ha községünk fejlődését szemügyre vesszük, jelentős sikernek kell elkönyvelnünk a hajóállomás létesítését. Igaz, hogy a vérmes remények, melyeket hozzáfűztünk, nem valósultak meg teljesen, de ami késik, nem múlik. Nehéz idők akadályozzák az utak gyorsütemű kiépítését, de az állomás szóba hozta az utakat, egyes utak már készülnek is és községünk nagyobb átmenő forgalomra számíthat, mint amilyen már megindult. Mit jelent ez az átmenő forgalom? A vidéki ember itt rakja be terményét az uszályba, mert ez neki közelebb és kényelmesebb. Ilyenkor sok ember jön össze, várni kell, míg sorra kerül s addig bemegy a csárdába. Beszélgetés során ismerősöket szerez, talán benéz valamelyik üzletbe is, meglátja a malmot, talán elhossa máskor örölni valóját. Ha aztán jó kiszolgálásban részesül, hírért viszi községünknek, hogy itt minden kapható, olcsó áron, a kereskedők előzékenyek, az iparosok jó munkát, gyorsan és olcsón adnak és ha legközelebb jön terményét a hajóra rakni, akkor már komisz-sziókkal megrakodva jön. Érdemes volna rajta gondolkozni, hogy így van-e?

Igy kellene lenni. Nem akarok személyeket bírálni és nem akarnék senkit érzékenységében sérteni, azért csak oly hibára térek ki, ami általános természetű. Az veszi magára, aki akarja, s elereszti a füle mellett, aki nem akarja. Mindenesetre ki kellene azt a rossz szokást irtani, hogy szeret-jük a pénzünket kivinni a községből; régi jó időkből rossz szokásunk, hogy a vételkedvet a vásár idejére tartogatjuk, pedig a vásárnak ma már nincs sok értelme. Régente arra volt jó, hogy egyöntetű áralakulást hozott létre, hogy nem kellett keresni, hol lehet valamit megvásárolni, mert a vásár területén mindenféle árus összejött. De ma árelemző bizottságok állapítják meg a közhasználati cikkek árait, az üzletek mindenféle árut

¹ Részlet a szerző *Lokálpatriotizmus és nemzeti öntudat* c. előadásából, amely egy népművelési tanfolyam záróelőadása volt.